

vješto napisani udžbenik predstavlja pionirski poduhvat, koji može da se iskoristi za upoznavanje čitaoca sa arheologijom Evrope i Bosne i Hercegovine, procesima koji su doveli do nastanka ove nauke u onom stanju u kakvom danas egzistira, kao i svih opasnosti koje se skrivaju iza ishitrenih i nenaučnih interpretacija materijalne kulture. Knjiga je napisana pregledno, i za očekivati je da će je sa lakoćom koristiti studenti. Ova knjiga je takođe dobar početak za čitaoca koji je zainteresiran za širu raspravu u vezi sa historijatom arheološke nauke i misli, zbog činjenice da je u procesu izrade ovoga djela upotrebjeno čak 390 jedinica relevantne bibliografske građe, a ona je navedena na 29 stranica. Takođe, ovo djelo daje mogućnost čitatelju da se na jednom mjestu referira sa nekim djelima gotovo nepoznatim široj publici van naučnih krugova, kao i djelima koja prate najnovija istraživanja u vezi sa arheološkom teoretskom i metodološkom misli. Fotografije i ilustracije, njih sveukupno 47, su izabrane tako da pomognu čitaocu da lakše razumiju i prate tematiku knjige. Moguće se složiti sa autorom da je jedna od najvećih grešaka ili zamki u koju se upliću arheolozi, još od vremena prvih antikvara, nesvjesna refleksija sopstvenog vremena u prošlost, beskrajno traganje za potvrdom današnjice u davnoj prošlosti. Iz ove mreže, koju su sami postavili, nije se ispleo ni jedan naučnik ili entuzijasta koji proučava prošlost. Istovremeno, djelo autora Adnana Kaljanca je i poučna lekcija svima o značaju i neophodnosti temeljitog poznavanja naučne metodologije bez koje bi u potpunosti nestala nit koja razdvaja istinsku nauku od alternativne ili naprosto bujne mašte istinskih zaljubljenika u prošlost.

JESENKO HADŽIHASANOVIĆ

Predrag Novaković, *Historija arheologije u novim zemljama Jugoistočne Evrope*, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, 2015, 302 str.

Studija o arheološkoj disciplini u okviru arheološke nauke koju je napisao prof. dr. Predrag Novaković izdao je Univerzitet u Sarajevu u okviru projekta BIHIRET (Curricular Reform of heritage Sciences in Bosnia and Herzegovina) u sklopu EU programa TEMPUS. Ova studija sadrži devet poglavlja: Uvod, Slovenija, Hrvatska, Srbija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Crna Gora, Kosovo, Pokušaj sinteze: jugoslovenska arheologija, te predgovor, indeks imena, indeks geografskih pojmova i bibliografiju, te ima 302 stranice. U uvodnom dijelu autor je predstavio razloge nastanka ove studije. Historija arheologije ovih prostora je nepotpuno posmatrana u djelima nekih evropskih autora nastalim nakon Drugog svjetskog rata s obzirom da su površno pisali o "jugoslovenskoj arheologiji" ne obraćajući dovoljno pažnje na ekonomske, lingvističke, kulturne, religiozne i političke vidike koji su uslovlili značajne distinkcije u razvoju arheološke nauke. Novaković u ovom djelu daje novu i drugačiju perspektivu zasnovanu na realnom poznavanju svih aspekata koji su relevantni za prikaz nacionalnih arheologija.

Tematska cjelina pod naslovom "Slovenija" obuhvata prikaz reljefne karte Slovenije, geografskog položaja u odnosu na susjede, kratak historijski slijed od pada Zapadnog rimskog carstva do danas, te početke antikvarske tradicije koja prethodi formiranju arheološke nauke po periodima: u doba kada Slovenija ulazi u sastav austrijske države (1800-1918), u doba Kraljevine Jugoslavije (1918-1941), u doba savremene nacionalne škole arheologije u Sloveniji te govori o drugom valu modernizacije slovenačke

arheologije od 1980-tih godina. Svako poglavlje unutar ove tematske cjeline je veoma temeljito i pregledno urađeno. Autor daje iscrpan pregled razvoja slovenačke arheologije vodeći se hronologijom. Ističe da je skoro cijeli milenij njemačke političke i kulturne dominacije na ovom prostoru snažno utjecao na kulturni i naučni razvoj slovenačkog stanovništva. Novaković u ovom poglavlju poimenično nabroja slovenačke antikvare iz šesnaestog, sedamnaestog i osamnaestog stoljeća. Knjiga ukazuje da je za razvoj slovenačke arheologije bilo posebno važno osnivanje Provincijalnog muzeja u Kranjskoj te pokretanje studija arheologije 1923. godine na Univerzitetu u Ljubljani. Autor čitatelja upoznaje sa likom i djelom najznačajnijih profesora koji su predavali ili još uvijek predaju na studiju arheologije u Ljubljani. Pored toga u knjizi je jasno naglašena važnost međunarodne saradnje između arheologa.

Treća tematska cjelina u ovoj knjizi je posvećena Hrvatskoj. Kao i prethodni prikaz slovenačkog razvoja arheologije, počinje reljefnom kartom Hrvatske i kratkim geografskim i historijskim pregledom. Hrvatska među zemljama jugoistočne Evrope ima najdužu i najbogatiju tradiciju antikvarskih aktivnosti koja je veoma slična onima u Italiji i Francuskoj. Najstariji spomen antikvarске tradicije u Dalmaciji je iz 13. stoljeća. Vrijednost knjige "*Historija arheologije u novim zemljama jugoistočne Evrope*" između ostalog se ogleda i u činjenici što autor čitateljima daje podatke o nekim pomalo zaboravljenim činjenicama. Jedna od takvih jeste da je zahvaljujući hrvatskom profesoru Matiji Petru Katančiću osnovan 1750. godine najstariji muzej u Evropi. U pitanju je "Nadbiskupski muzej u Splitu". U kontinentalnoj Hrvatskoj interesovanje za slične institucije se pojavljuje tek 1846. godine kada je osnovan

Nacionalni muzej u Zagrebu. U 19. stoljeću se osniva i studij arheologije, a Josip Brunšmid se smatra zaslužnim za to te slovi osnivačem moderne arheologije u Hrvatskoj. Hrvatska arheologija između dva svjetska rata bila je najrazvijenija među svim nacionalnim školama u tadašnjoj Jugoslaviji. U knjizi su navedena imena najznačajnijih hrvatskih arheologa poput Josipa Klemenca, Ive Bojanovskog, Mate Suića, Duje Rendić-Miočevića, Cvite Fiskovića, Ivana Marovića, Ksenije Vinski-Gasparini i drugih. Autor navodi da u Hrvatskoj trenutno djeluje oko 225 javnih muzeja, galerija umjetnosti i zbirki što je impresivan broj u odnosu na broj stanovnika. Novaković se osvrnuo i na period rata (1991-1995). Za to razdoblje kaže da se negativno odrazilo na pojavu pseudohistorijskih i pseudoarheoloških stavova. Važno je istaknuti da je ipak hrvatski naučni establišment uspio sačuvati svoj kredibilitet.

Četvrta tematska cjelina tretira historiju arheologije na prostoru današnje Srbije. Kao i u prethodnim poglavljima data je reljefna karta te kratak geografski i historijski pregled. Novaković bilježi historijat svakog područja da bi prikazao razloge zbog kojih je došlo do ranijih ili kasnijih početaka bavljenja antikvarizmom. U periodu od 1880. do Drugog svjetskog rata istraživani su neki od najznačajnijih srpskih lokaliteta poput Vinče, Starčeva i Trebeništa. U tom razdoblju djelovali su istaknuti srpski arheolozi, Miodrag Grbić, Nikola Vulić i Nikola Vasić. Srpska arheologija je dosegla najveći napredak nakon Drugog svjetskog rata. Kontinuiranom razvoju arheologije doprinijeli su M. Grbić i N. Vasić. Koncentracija svih kulturnih i javnih djelatnosti bila je u Beogradu, što je to doprinijelo centralizaciji, pa je tek u kasnim 1950-tim došlo do osnivanja regionalne mreže muzeja. Regionalni i lokalni

muzeji počeli su se osnivati krajem 1940-ih i 1950-ih godina, a autor nabraja taksativno vrijeme i mjesto osnivanja svih tih muzeja, ali i drugih osnovanih institucija u tom periodu. Od kraja 1950-ih godina znatan napredak je vidljiv i na Univerzitetu u Beogradu, kada se zapošljavaju Branko Gavela, Jovan Kovačević, Dušan Glumac, Milutin Garašanin i drugi. U tom periodu se povećava međunarodna saradnja sa Velikom Britanijom, SAD-om i Njemačkom te su provedena i mnoga istraživanja. Sredinom 1980-ih, Beograd postaje jedan od respektabilnih arheoloških centara u ovom dijelu Evrope. Najutjecajni arheolog u naučnim krugovima Srbije prije Drugog svjetskog rata je Miloje Vasić, a nakon njegove smrti došlo je do stagnacije u razvoju arheološke misli, sve do početka 1960-ih godina kada je vodeću ulogu u antičkoj historiji preuzela Fanula Papazoglu. Milutin Garašanin i Dragoslav Srejić su najistaknutije ličnosti u srpskoj arheologiji od 1970-ih do 2000. godine. U posljednjem podnaslovu autor je predstavio stanje srpske arheologije u mračnim 1990-im godinama. Autor spominje Aleksandra Palavestru i Stašu Babić, jedne od glavnih protagonista novog kritičkog talasa u srpskoj arheologiji nakon rata.

U sljedećoj tematskoj cjelini autor je predstavio historijski razvoj arheologije na području Bosne i Hercegovine. I za Bosnu i Hercegovinu je prikazana reljefna karta i kratak geografski i historijski pregled. Na ovom području kao i u ostalim zemljama pod osmanskom vlašću razvoj antikvarizma počinje nešto kasnije nego u hrišćanskim zemljama. Zabilježene su samo antikvarske aktivnosti bosanskih franjevac. Veće interesovanje za antikvitete u Bosni i Hercegovini postaje vidljivo porastom nacionalnih pokreta na Balkanu. Autor spominje glavni

bibliografski izvor za početak antikvarizma u Bosni i Hercegovini (Kaljanac, Križanović, 2012) te navodi dvije glavne komponente koje su inicirale arheološki interes za antikvarizam u Bosni i Hercegovini - strane putopisce i lokalnu djelatnost franjevačkog reda. Među stranim putopiscima se ističe arheolog Artur Evans koji je u svojim tekstovima predstavio neke od najranijih topografskih karata sa arheološkim, prvenstveno rimskim nalazištima na području srednje Bosne. Među najstarijim antikvarima autor spominje franjevce fra Lovru Karula, fra Grgu Lozića, fra Ivana Franju Jukića te fra Anđela Kaića. Sljedeće poglavlje unutar ove tematske cjeline je posvećeno prikazu arheologije 1880-1918. godine. Bosna i Hercegovina pod Austro-Ugarskom vlašću doživjela je radikalne promjene u modernizaciji zemlje nakon odlaska Osmanlija. U tom procesu posebna pažnja je posvećena proučavanju predosmanskih kulturnih tradicija. Austrija je morala osnovati nove institucije kao što je Zemaljski muzej u Sarajevu, osnovan 1888. godine. Novaković navodi kompletan arheološki stručni tim koji je radio u tom periodu (M. Hoernes, Č. Truhelka, K. Patsch, V. Radimsky, F. Baliff, F.F. Fiala i V. Čurčić). Devetnaesto stoljeće je period najspektakularnijih arheoloških naučnih otkrića koja su zaintrigirala tadašnju evropsku stručnu javnost - Butmir, neolitsko naselje te grobni tumuli sa Glasinačkog polja kod Sarajeva. Zemaljski muzej je veliku pažnju posvećivao i prahistorijskom i antičkom i srednjovjekovnom periodu. U trećem poglavlju je predstavljeno stanje arheologije na području BiH u periodu Kraljevine Jugoslavije. Nakon Prvog svjetskog rata razvoj arheologije na ovom području bilježi znatan pad. Prekid veza sa austrijskim institucijama utjecao je na

pad kvaliteta naučnog rada i u arheološkim istraživanjima. Brojni stručnjaci su otišli, a novi nisu dovoljno brojni niti kvalitetni. Iz tog perioda se spominje Mihovil Mandić, kustos u Zemaljskom muzeju koji je uspio sačuvati relativno visok nivo rada i kvaliteta sve do dolaska nove generacije nakon Drugog svjetskog rata. U tom periodu, u muzeju je radio i Dimitrije Sergejevski. U periodu između dva svjetska rata nema većih naučnih otkrića, a politički faktori su utjecali na razvoj institucija poput Zemaljskog muzeja koji je bio zamišljen kao ustanova za "jedinственu BiH u njenim granicama". Zemaljski muzej je i dalje imao veliku reputaciju u tadašnjim jugoslovenskim krugovima. Sljedeće poglavlje obuhvata prikaz historijata arheološke nauke 1945-1991. godine. Nakon Drugog svjetskog rata radikalne društvene i političke promjene su utjecale i na znatno unapređenje arheološke nauke u Bosni i Hercegovini koja dobija status republike. U tom periodu broj arheologa se znatno povećao. Alojz Benac dolazi u Muzej 1946. godine, a par godina kasnije i Đuro Basler koji su razvili različite grane arheologije. Autor nabroja taksativno godine i gradove u kojima su osnovani muzeji širom zemlje, ali i druge značajne institucije osnovane 1960-ih i 1970-ih godina. U tom periodu osnovan je i Centar za balkanološka ispitivanja čiji veliki uspjeh zajedno sa A. Bencem predstavlja publikacija *Prabistorija jugoslovenskih zemalja* koja je izašla u V tomova. Autor spominje još jednu generaciju arheologa i njihove naučno-istraživačke radove: V. Paškvalina, N. Miletić, I. Čremošnik, P. Anđelića te I. Bojanovskog. Arheološki potencijal zemlje posebno je bio atraktivan za američke institucije, a naročito je značajno zajedničko istraživanje neolitskog lokaliteta u Obrama koje je provela Maria Gimbutas.

U drugoj polovini 20. stoljeća najviše pažnje se posvetilo proučavanju Ilira i njihove etnogeneze, a vodeću ulogu je imao Alojz Benac. Novaković je predstavio i stanje bosanskohercegovačke arheologije u poslijeratnim uslovima od 2000. godine. Od svih susjednih zemalja, Bosna i Hercegovina je u ratnom periodu pretrpjela najveću štetu, što se također odrazilo i na područje kulturne baštine gdje je uništeno na hiljade kulturnih i historijskih spomenika, kao i neke od najznačajnijih institucija. U periodu 1991-2005. godine arheološka nauka je apsolutno stagnirala, a tek u posljednjim godinama je došlo do određenih pomaka. Nakon rata, zbog decentralizacije zemlje, snažni centri poput Zemaljskog muzeja i Akademije nauka i umjetnosti BiH, ali i druge institucije reducirali su svoju djelatnost na nekoliko administrativnih cjelina. Institucije su svedene na entitetski rang kao i njihov status. Drugi razlog za ovakvo stanje jeste i gubitak stručnjaka, generacije pionira savremene arheologije nakon Drugog svjetskog rata (Benac, Čović, Marić, Basler, Bojanovski, Paškvalin, Miletić). U Republici Srpskoj centralnu ulogu su preuzele institucije u Banjoj Luci, dok je u Federaciji BiH situacija mnogo kompleksnija s obzirom da je većina arheoloških institucija na kantonalnom ili općinskom nivou što otežava finansiranje njihovog djelovanja. Pozitivniju promjenu predstavlja osnivanje kombinovanog studija arheologije i historije umjetnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru 2006. godine, a nakon nekoliko godina nastao je samostalan *curriculum* iz arheologije. Na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 2009. godine pokrenut je po prvi put *curriculum* iz arheologije uz pomoć gostujućih profesora iz Slovenije i Hrvatske. Značajan podsticaj za dalji razvoj dao je i međunarodni projekat

BIHIRET kojem je cilj reforma univerzitet-ske nastave na Univerzitetima u Sarajevu, Banja Luci i Tuzli.

U šestoj tematskoj cjelini autor je prikazao historijat arheologije u današnjoj Republici Makedoniji. Kao i u svim prethodnim poglavljima predstavljena je reljefna karta te prikazan kratak geografski i historijski pregled zemlje. U prvom poglavlju u okviru ove tematske cjeline prikazana su arheološka istraživanja prije nastanka Republike Makedonije, 1800-1945. godine. U tom periodu treba posebno istaknuti arheološka istraživanja na lokalitetu Trebenište, a nosilac tog istraživanja bio je srpski arheolog Nikola Vasić. Ključnu ulogu u uspostavljanju makedonske nacionalne arheološke škole su imali domaći naučnici poput Dimče Koco, Vasilja Lahtova i Blaga Aleksova. U formiranju makedonske arheologije doprinos su dali i arheolozi iz drugih jugoslavenskih zemalja, a spominju se M. Garašanin, M. Grbić iz Srbije, J. Kastelić i J. Korošec iz Slovenije. Vrhunac arheološke nauke u Makedoniji je početkom 1980-ih godina, kada se broj profesora arheologije povećao. Nakon 1991. godine, najznačajniji uspjeh u makedonskoj arheologiji predstavlja publikacija *„Arheološka karta na Republika Makedonija“*. Od 1991. godine Republika Makedonija je proglašena državom, te se arheologija i antička historija nalaze u centru pažnje zbog spora oko službenog imena države sa Grčkom. Novaković je spomenuo i geopolitičke prilike koje su dovele do tog spora.

Sedma tematska cjelina obuhvata historijski prikaz razvoja arheološke nauke na području Crne Gore. Kao i za sve ostale zemlje, prikazana je reljefna karta, geografski položaj u odnosu na susjede te kratak historijski slijed od rimskog perioda do danas. Prvo poglavlje unutar ove tematske cjeline obuhvata

prikaz sporadičnih arheoloških aktivnosti 1890-1941. godine. Kao simboličan početak arheološkog istraživanja u Crnoj Gori, autor spominje 1890. godinu kada je princ Nikola naredio arheološko iskopavanje na nalazištu *Doclea*. Ipak oblikovanje savremene infrastrukture crnogorske arheologije počinje od 1945. godine. U tom periodu osnivaju se neke institucije poput lokalnih muzeja. I ovdje je autor naveo taksativno institucije i gradove u kojima se osnivaju. To je period istraživanja dva velika lokaliteta. *Doclea*, lokalitet kojeg je istraživala crnogorska ekipa zajedno sa Filozofskim fakultetom iz Beograda i Crvena Stijena, lokalitet kojeg su istraživali A. Benac i Đ. Basler iz Sarajeva, te M. Brodar iz Ljubljane. Od domaćih arheologa spomenuti su Čedomir Marković, Oliver V. Žižić, Ilija Pušić i Pavle Mijović. Novaković uočava dualizam u arheološkim tradicijama koji je sličan hrvatskom. S jedne strane obalska područja i gradovi gdje je prisutan kontinuitet urbane kulture i razvoja od rimskog perioda pa nadalje s naglaskom na urbanoj arheologiji rimskog i srednjovjekovnog perioda. S druge strane, u kontinentalnim dijelovima Crne Gore akcenat je stavljen na prahistorijsku arheologiju. U osmoj tematskoj cjelini autor je predstavio posljednju zemlju, Kosovo, koja je stekla nezavisnost 2008. godine. Pored prikaza topografske karte i geografskog položaja u odnosu na susjedne zemlje, predstavljena je i kratka historija Kosova od 6. st. n.e do 2008. godine. Političke i ekonomske prilike su bile nepogodne za razvoj naučne djelatnosti pa time i arheologije koja se na Kosovu počela razvijati tek od početka 1950-ih godina. Glavna institucija koja je započela sistematski razvoj domaće arheologije je Muzej Kosova u Prištini koji je osnovan 1949. godine. Ključan je bio dolazak dvojice profesionalnih arheologa u muzej, Emila Čerškova

koji je oformio odjel za arheologiju te je 1950-ih počeo sa sistematskim istraživanjima lokaliteta Novo Brdo, Ulpiana, Predionica i Gladnica i Jovana Glišića, koji je došao nešto kasnije. Period "ilirskog" tj. "dardanskog" razdoblja ima veći značaj za stanje etnogeneze Albanaca. Kosovo je shvatano kao ključni prostor između obje glavne "ilirske" regije. Zbog toga je došlo do prve značajne istraživačke saradnje među kosovskim i albanskim arheolozima sredinom 1970-ih godina kada je M. Korkuti pozvan kao gostujući profesor na Univerzitetu u Prištini. Dogovor je bio iskopavanje grobne humke u Lišici koji bi odgovorio na pitanje granica prahistorijskih Dardanaca. Ali projekat je prekinut zbog pogoršane političke situacije poslije albanskih demonstracija u Prištini. Na Kosovu sve do 2000-tih godina nije bilo većih međunarodnih projekata. U slučaju Kosova počelo se politizirati tzv. ilirsko pitanje, odnosno teza o ilirskom porijeklu Albanaca. Ta teza je izuzetno instrumentalizirana u kontekstu srpsko-albanskih odnosa i ta teza ni danas nije ukinuta. Nakon 2000. godine najvažniji projekat kosovske arheologije jeste izrada moderne arheološke karte. Pri izradi arheološke karte značajnu ulogu imao je Arheološki institut iz Tirane koji do danas vrlo intenzivno surađuje sa kosovskim arheolozima. Sve intenzivnije počinju surađivati s Albanijom i Njemačkom.

Posljednju tematsku cjelinu autor donosi pod naslovom "Pokušaj sinteze: jugoslovenska arheologija". Zajednički državni okvir od 1918-1991. godine je moguće bolje shvatiti samo uz ovako predstavljanje pojedinačnih nacionalnih arheologija. S obzirom da taj zajednički okvir dobija punu podršku nakon 1945. godine autor smatra da on ima specifičan kvalitet. Već ranije je Novaković (2008.g.) konstatovao da je jugoslovenska

arheologija mreža nacionalnih arheologija. Najbliža ideji jugoslovenske arheologije je bosanskohercegovačka arheologija, koju su razvili stranci sa dolaskom austrougarske vlasti u 19. stoljeću, a kasnije preuzeli domaći naučnici koji nisu djelovali sa nacionalnog stanovišta u višenacionalnoj BiH. Jugoslovensku arheologiju prema zaključcima Novakovića, treba podijeliti u dvije hronološke faze: prva - u vrijeme Kraljevine SHS kada se o arheološkoj nauci može govoriti uslovno, jer nije bila osnovana nijedna zajednička arheološka institucija i druga u vrijeme socijalističke Jugoslavije kada dolazi do velikih personalnih i konceptualnih promjena u muzejima i univerzitetima. Novaković dalje govori o refleksiji floskule o "bratstvu i jedinstvu" na arheološku nauku (o Slavenima, o Ilirima...) Iliri su npr. predstavljeni kao narod zajedničkog prahistorijskog naslijeđa Jugoslovena. Ipak se može zaključiti da je svojim inicijativama državni okvir obezbijedio nacionalnim arheologijama brži i bolji razvoj i nauke i prakse. Na 8. kongresu UISPP 1968. godine jedan od zaključaka je i odluka o štampanju PJZ-a, čiji projekat je dogovoren 1972. godine u Slavonskom Brodu. Raspad Jugoslavije donio je i ukidanje Udruženja jugoslovenskih arheoloških društava. Nacionalizam iz 1990-ih pokidao je veze i saradnju i između naučnih krugova balkanskih zemalja, ali je počeo da slabi 2000-ih te se tada ponovo uspostavlja saradnja, istina, u početku skromna i zasnovana na ličnim kontaktima.

Posebno su istaknuta dva multilateralna projekta: mreža ARHEOPED i projekat TEMPUS. ARHEOPED koordinira Odjeljenje za arheologiju Filozofskog fakulteta u Ljubljani koji podržava mobilnost studenata i profesora. Cilj BIHERIT je uspostavljanje adekvatne strukture za studij arheologije i drugih baštinskih nauka u Bosni i

Hercegovini. Danas arheologija u zemljama Jugoistočne Evrope ide krupnim koracima ka dometima arheologije velikih evropskih centara.

Ova studija predstavlja značajan doprinos sagledavanju razvoja arheološke misli kroz vrijeme, jer je njena tematika bila prilično zanemarena u zemljama bivše Jugoslavije. Predstavljene su nacionalne arheologije u punom infrastrukturnom i konceptualnom smislu, koje su sačuvale brojne vlastite specifičnosti u nekadašnjoj jugoslovenskoj federaciji. U knjizi je dat veoma temeljit osvrt s više aspekata, koje može poznavati samo autor i naučnik sa ovih prostora, jer je sintetizovao spoznaje geopolitičkih prilika, različite domete arheologije s obzirom na kolonijalni i postkolonijalni period, sociološke i mnoge druge aspekte.

AZRA SARIĆ

Rajko Bratož, *Med Italijo in Ilirikom: Slovenski prostor in njegovo sosedstvo v pozni antiki*, Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, *Zveza zgodovinskih društev Slovenije (Zbirka zgodovinskega časopisa 46)*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti (Dela I. razreda Slovenske akademije znanosti in umetnosti 39), Ljubljana, 2014, 685 str.

Iz pera Rajka Bratoža, istaknutog akademika Slovenske akademije znanosti i umjetnosti (SAZU), te redovnog profesora na Odsjeku za zgodovinu historiju Filozofskog fakulteta Univerzitetu u Ljubljani, izašla je monografija koja po prvi put sintetizira historiju slovenskog prostora i njenog susjedstva

u periodu kasne antike. Knjiga je kako se u uvodu ističe nastala u sklopu istraživačkog projekta "Slovenska zgodovina" koji je u svoj okvir obuhvatio i antičko razdoblje. Period o kojem je riječ u ovom djelu obuhvata vremenski raspon od skoro četiri stotine godina, preciznije od pojave vojnih careva 235. godine, pa sve do kraja VI i početka VII stoljeća. Glavni fokus u monografiji je usredotočen na analizu ogromnog broja literarnih izvora koji se tiču zadane tematike, a zajedno s njima u obzir su uzeti ključni epigrafski i numizmatički nalazi.

Djelo Rajka Bratoža se može podijeliti na tri glavne cjeline. U uvodu (7. – 10. str.), autor pored glavnih razloga za nastajanje ove knjige, iznosi kraći prikaz najvažnijih radova iz historiografije koji su se bavili ovim prostorom u periodu kasne antike. Centralni dio sinteze zauzima deset poglavlja (11. – 582. str.) koji pružaju sveobuhvatnu analizu dotičnog prostora u vremenu kada se dešavaju krupne historijske promjene. Može se primijetiti da je i ovaj glavni dio knjige ustvari podijeljen na dva segmenta: prvi koji obrađuje historiju slovenskog prostora i njegove okoline u kontekstu postojeće rimske države i drugi koji podrazumijeva prisutnost barbarskih naroda, kao i kasnije bizantske prevlasti na ovom teritoriju do dolaska Slavena. Naglasak u oba dijela je na vojno – političkoj historiji, s tim da se na kraju kako jedne, tako i druge tematske cjeline nalazi poglavlje o crkvenoj organizaciji na području koje danas zauzima Slovenija.

Prema tome, prvi dio monografije u sebi sadrži pet poglavlja koji obrađuje period od početka krize III stoljeća, odnosno pojave vojnih careva koja počinje sa 235. godinom, a završava sa smrću Odoakra i dolaskom Ostrogota u Italiju 493. godine. Poglavlja su koncipirana ovim redom: *Prehod v obdobje*